

34) dim de *tētus* i *teūas* 'pare' (de la família del ll vg *tata*, *atta*, rus *otěts* 'pare' etc.) Per a l'ariel V. supra

RAPA, 'gotim de raim despullat dels seus grans', mot estès per molts parlars d'Itàlia, Est de França i Oest d'Alemanya, d'origen incert: probablement pertot es rebé del Sud d'Itàlia, on *rappa* és el resultat regular, segons la fonètica local, de *grappa* 'gotim, raim', pròpiament 'GRAPA', 'urpa' (provinent del germ. occid. *KRAPPA). □ 1ª doc. c 1400

Per a una de les seves receptes hipiàtriques preceptua la Farmacologia catalana de Klagenfurt: «mescla y verema sens *rapa*» (text de fi S. XIV, o més aviat c 1400), AORBB III, 266. Veg el passatge de la versió d'Ovidi per l'humanista barceloní Fc Alegre (1494), cita dels *DAG* i *AlcM*; no concreten el sentit en donar *rapa* els diccs. de rims de Marc i Aversó; «lo capoll del raym o *rapa*: scapus; scopus ---; la *rapa* o vinya, fet lo vi brisa», OPou (*TbPu*, 63). «Al mar demanan armes de mort contra l'Etern: / com taups furgant, resurten del fons, a quatre grapes, / y apilan los cadavres dels anegats, a munts, / y agabellant-los, d'arsos y romaguera ab *rapes*, / als vius fan de passera lo enarcats difunts», *Atl* IX, 20c

«Els vells cups de pedra viva de Son Torrella --- estan arraconats davall un' ampla porxada --- Ja fa dies que l' most bull a les bótes. fins i tot de dins la cuina se sent la remor sorda y apagada de la tumultuosa fermentació; y per tota la casa mareja la olor molla y avinagrada de les *rapes* mig seques, y de la forta agre, que'l vi no tapa del tot», JnRosselló (*Manyc*, 143) «--- Els republicans d'Avinyonet --- pel camí de Vilanant --- una de les primeres nits de tardor --- animada de grills i saturada de l'aspra sentor del most, que provenia dels cups i de la *rapa* seca, estesa pels camins», Coromines (*Pigmaldó* VII, p 115, O C, 151b15).

En el Baix Empordà, «*rapa* és el raim sense els grans; *rapejar*: separar la *rapa* de la resta de la brisa, o tenir gust de *rapa* el vi fet de la brisa, quan s'ha trigat molt a separar-los» (Llofriu, *BDLC* IX, 94), a la part pirinenca de la comarca, un gam sovint fa estralls. «el coixolí ha atacat la vinya, i no hi ha deixat més que la *rapa*», Campmany (1958) Altrament no hi ha terra de la llengua on el mot no se'ns faci present: en el Migjorn val, se'ns presenta com a símbol metonímic del valuós cultiu de la vinya. «Terra que cria *rapa*, ni 's ven, ni ('s) barata» dita proverbial a Callosa d'En Sarrià (*Salvà*, *Callosa d'En S* II, 128) ponderant la prudència de no desfer-se mai de terres tan productives És també el raimet de flor de l'olivera (Baix Urgell etc : *DAG*, *BDC* X, 124)

Conexem bé i en detall l'àrea d'aquest mot en les llengües romàniques per un article de Wartburg (*Mod Philol Chgo* XXXVIII, 257-60) 1 Oc mod *rapo* és propi de l'Erau i les Bouches-du-Rhône (només una dada esparsa i dubtosa en el Llemosí), si és derivat d'això, gens inversemblant, hi ha un *rapugar* 'espigolar bagots de raim' que arriba fins al Llgd. i Bearn i ja es docu-

menta a l'Edat Mitjana 2 En francès el tipus *rappe* (diferent de *râpe*, d'un altre origen) és propi i exclusiu del dialecte francoprovençal i del Franc Comtat En alemany *rappen*, *rappe* o *rapp* (així Kluge) és un mot dialectal, propi del Rin mitjà (a reservar, el judici sobre un basc *graspa* «orujo de la manzana y de la uva», dialectal de l'extrem E, potser no sense relació, però en forma contaminada, en tot cas)

A Itàlia trobem *rap(p)a*, *rap(po)*, en molts punts, i en nombroses regions, si bé en forma dispersa, ací i allà. Piemont, Ligúria de ponent, de llevant, Monferrato, Friul, Ístria, i en un parell de punts de Toscana ha pres el sentit secundari de 'panotxa de blat de moro'.

Però sobretot, i això és el que més ens importa, tenim *rappa* a Sicília «ramicello del tralcio, detto raspo, sul quale siano spiccati gli acini dell'uva», en gran part de l'illa (Mortillaro) i, amb el mateix sentit, *rappu* a les Illes Lípari (*VKR* II, 325) Pertany a l'ús ben viu del sicilià modern, car se'n serveix Pirandello (de Girgenti, com és sabut) en comèdies seves en dialecte: «mi tocca d'acchianari ô paisi, 'ntantu, a farì 'a chiurma pi sti quattru *rappi* di racina» (*Liola* III, ed 1958, p. 722).

25 Notem que en el Migdia d'Itàlia aquest mot, de més a més, significa 'raim o gotim de raims', així *rappu* i *rappa* a Sicília (Traina), *rappu* a les Lípari, calabr. *rappu* «grappolo d'uva», «racimolo d'uva», «ugola». No he fet una indagació sistemàtica en els dialectes suditalians, però hi deu tenir força més extensió, i de Sicília o de Nàpols degué passar al castellà de l'Argentina (on el documento en la nota 2 del *DCEC/DECH*)

En el *DCEC/DECH* (IV, 775-6) ja vaig demostrar detingudament que les etimologies germàniques que cercà Wartburg a aquest mot (*l c*) i les que havien apuntat M-Lubke (*REW*, 7058) i Bruch (*ASNSL* CXLVIII, 273-4), són impossibles per raons de fonètica i de dialectologia germànica: podem remetre als meus raonaments i dades (IV, 775b30-54, 776a6-10, 31-42), i no cal insistir-hi més

Altrament, podem creure (així com així era d'esperar) que la Itàlia peninsular, com a terra del Falern i seu clàssica de la viticultura, vagi actuar en aquest cas com a dadora i no receptora És des d'allà que s'hagué d'estendre el mot a les altres terres. També ens hi indueixen l'àrea intermitent en què es presenta el mot a tota la Romània, i el fet claríssim del manlleu italià a l'Argentina i a l'antiga Picardia, on en trobem un testimoni completament esporàdic i clarament importat en l'*Aiol et Mirabel* del S. XIII, i a l'alemany dialectal del Rin, amb els seus viticultors aprenents d'Itàlia. És natural que els catalans alliberadors de Sicília, on s'hi mantingueren hegemònics en els Ss XIII-XV, vagin aprendre hi molt del conreu de la vinya, i d'allà es vagin emportar el mot (recordem l'origen de *GARNATXA*, *MALVASIA*, *MISTELA* etc.)

En efecte així tenim una etimologia recomanable per la seva simplicitat En tot el Migjorn d'Itàlia, des de Sicília fins a Calàbria i Nàpols, el grup inicial GR-